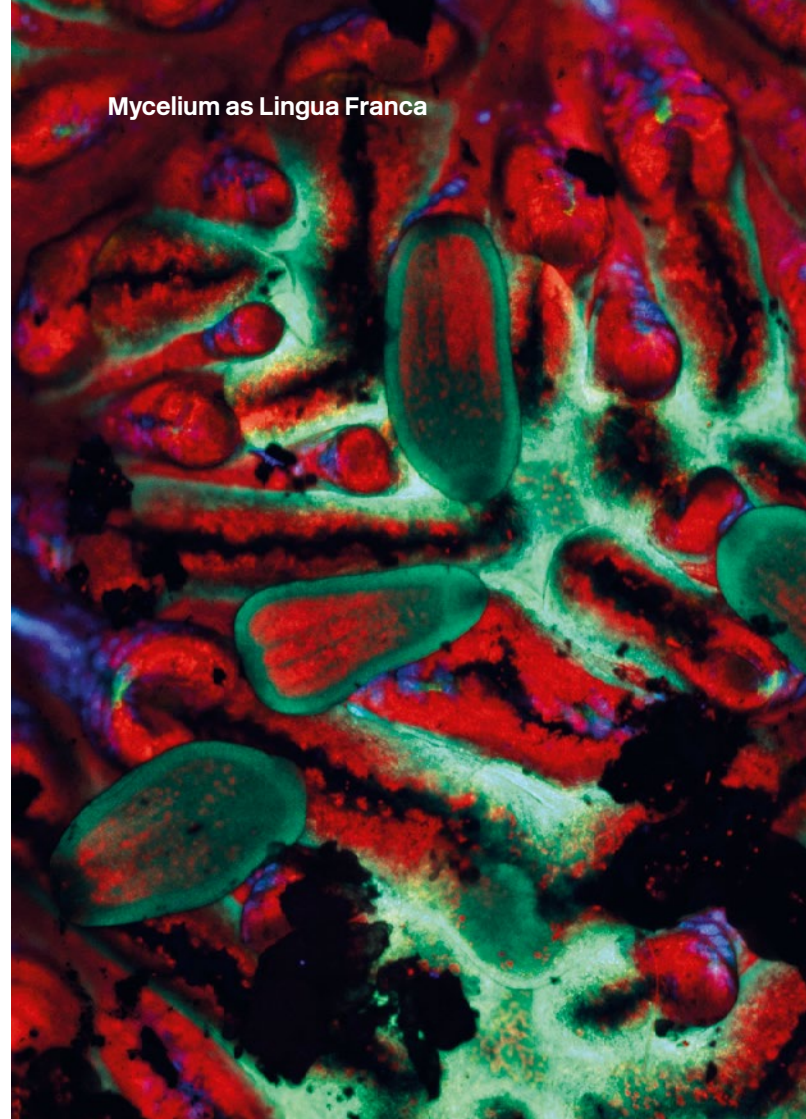

Mycorrhizal fungal filaments (mycelia) radiate into the soil from mycorrhizae-colonized root tips, extending the capacity of the plant's root system to absorb water and nutrients.

A TALE OF A TUB

Mycelium as Lingua Franca

Mycelium as Lingua Franca

A group exhibition with:

Een groepstentoonstelling met:

Lizan Freijssen

Dominique Koch

The Mycological Twist

(Anne de Boer & Eloïse Bonneviot)

Dries Segers

Jenna Sutela

Wouter Venema

A Tale of A Tub

Content:

Inhoud:

- 7 Introduction
- 9 Inleiding
- 13 Work Descriptions
- 21 Werkbeschrijvingen
- 31 *The Mycelium as Lingua Franca*,
by Niekolaas Johannes Lekkerkerk
- 49 *Het Mycelium als Lingua Franca*,
door Niekolaas Johannes Lekkerkerk
- 68 Public programma
- 69 Publiek programma
- 70 Colophon
- 71 Colofon

Introduction

As fall manifests itself, water and fungi are seeping from the soil, through the crevices of A Tale of a Tub's concrete basement, into our subterranean exhibition spaces. Perhaps contrary to expectations we are pleased to welcome different microorganisms, bacteria, fungi and the mycelium—the underground filaments of fungi—as our autumnal subjects of study and examination. The exhibition *Mycelium as Lingua Franca* engages a group of artists sharing an interest in fungi, and, by extension, in the words of anthropologist Anna Tsing, the ways in which mushrooms enable us humans to think about the possibilities of life in capitalist ruins.

As mushrooms have proved to be a resilient form of life in the current man-made climate regime, capable of growing in polluted industrial environments deemed uninhabitable, the exhibition leaps from the human communities of the 'world wide web' to the 'wood wide web': a complex and vast planetary communication network, consisting of collaborations and exchanges between trees and fungi. These underground hyphal networks, named mycorrhizae—referring to the role of the

fungus in the plant's rhizosphere (its root system)—oftentimes establish mutualistic and symbiotic associations between a fungus and a plant. The plant produces organic molecules such as sugars by photosynthesis and supplies them to the fungus, in turn the fungus supplies the plant with water and mineral nutrients subtracted from the soil.

Let us think of the forest and the mycelium as a field of mind, analogues to the human brain, with similarities in structure, chemistry and synapses, and with equal dependence on basic building blocks such as carbon, nitrogen and water. What do fungi and the mycelium teach us, and how do they question our human minds and our actions? Could we envision to adopt the mycelium as a shared language—a lingua franca—aimed at symbiosis and selfless reciprocity between different modes of existence, away from tired concepts in which progress is based on growth, accumulation, homogeneity through land colonization for monocultural farming, and 'fossil expressionism'? As soon as we start practicing the art of noticing we may hear the mycelium say: "We are more than one, we are legio, we are in this together..."

Introductie

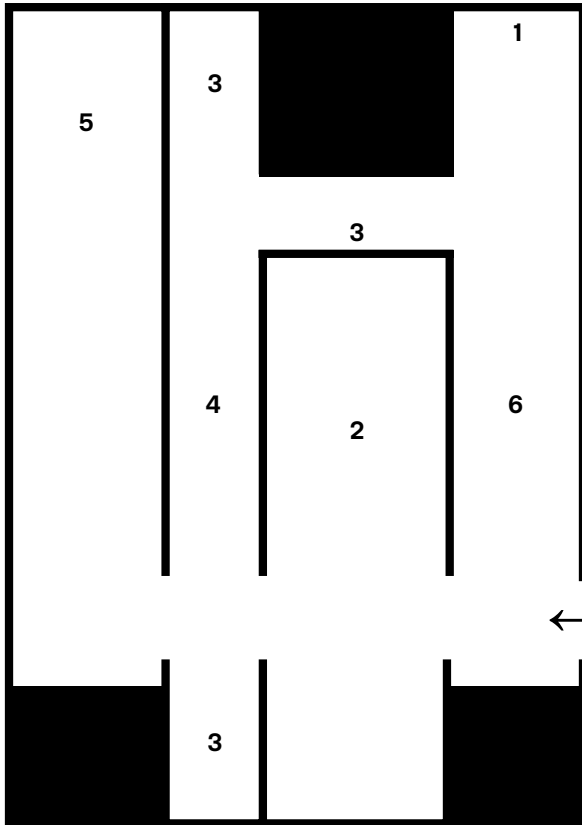
Terwijl de herfst zich manifesteert sijpelen water en schimmels uit de bodem, door de spleten van de betonnen kelder van A Tale of a Tub, onze ondergrondse tentoonstellingsruimtes binnen. Wellicht tegen de verwachtingen in doet het ons genoegen om verschillende micro-organismen, bacteriën, schimmels en het mycelium—de ondergrondse worteldraden van paddestoelen—als onze herfstonderwerpen van studie en onderzoek te verwelkomen. De tentoonstelling *Mycelium as Lingua Franca* betreft een groep kunstenaars die belangstelling hebben voor schimmels en, in het verlengde daarvan, in de woorden van antropologe Anna Tsing, de manieren waarop paddestoelen ons mensen in staat stellen na te denken over de mogelijkheden van het leven in kapitalistische ruïnes.

Aangezien paddestoelen in het huidige, door de mens veroorzaakte klimaatregime een veerkrachtige levensvorm zijn gebleken, die kunnen groeien in vervuilde industriële omgevingen die als onbewoonbaar worden beschouwd, springt de tentoonstelling van de menselijke gemeenschappen van het 'world wide web' naar het 'wood wide web': een

complex en uitgestrekt planetair communicatienetwerk, bestaande uit samenwerkings- en uitwisselingsverbanden tussen bomen en schimmels. Deze ondergrondse schimmeldraad-netwerken, ook wel mycorrhiza genaamd—verwijzend naar de rol van de schimmel in de risosfeer (het wortelsysteem) van de plant—vestigen vaak wederzijdse en symbiotische associaties tussen een schimmel en een plant. De plant produceert organische moleculen zoals suikers door fotosynthese en levert deze aan de schimmel, op diens beurt voorziet de schimmel de plant van water en minerale voedingsstoffen die uit de bodem worden onttrokken.

Laten we het bos en het mycelium beschouwen als een mentaal veld, analoog aan het menselijk brein, met overeenkomsten in structuur, chemie en synapsen, en met gelijke afhankelijkheid van basisbouwstenen als koolstof, stikstof en water. Wat leren schimmels en het mycelium ons, en hoe bevragen ze onze menselijke geest en ons handelen? Zouden we ons kunnen voorstellen om het mycelium aan te nemen als een gedeelde taal—een lingua franca—gericht op symbiose en onbaatzuchtige wederkerigheid tussen verschillende bestaansvormen, weg van vermoeide concepten waarin

voortgang is gebaseerd op groei, accumulatie, homogeniteit door landkolonisatie voor monoculturele landbouw en 'fossiel expressionisme'? Zodra we beginnen met het beoefenen van de kunst van de opmerkzaamheid kunnen we het mycelium horen zeggen: "We zijn meer dan één, we zijn legio, we zitten in hetzelfde schuitje..."

Floor Plan, A Tale of A Tub

Work Descriptions

1. Lizan Freijssen

The work of Lizan Freijssen is centered around a fascination for fungi, water stains and indoor molds. From conducting fieldwork on the manifold appearances of these bacterial agents—commonly understood as unwelcome interior intruders—she weaves and shapes them into textile patchworks charged with new significations. In their new hand-tufted semblance, traces of decay and deterioration are translated into valuable emblems: transformation, scale and slow-time are employed to raise consciousness and create perception for different bacterial life forms that are obscured and generally bypass our human sensorium altogether. Each carpet design is developed in response to a given context, adding an additional layer of aesthetic conflict between a sense of beauty and repulsion.

2. Dominique Koch

Dominique Koch's film *Holobiont Society* (2017) articulates around mixed interviews conducted separately by the artist. Koch met the American biol-

ogist and feminist Donna Haraway, as well as the French philosopher and sociologist of Italian origin Maurizio Lazzarato. Committed to thinking about life in terms of symbiosis, Haraway weaves links of co-dependency between different life forms, questioning the mere notion of individuality. She relies on, among other things, the holobiont concept: a term that describes the phenomenon of symbiosis, the association of different life forms that form one ecological unit, where one cannot subsist without the presence of the other. Philosopher Maurizio Lazzarato elaborates on an analysis of the current neoliberal condition, and questions the capitalist system through the multiple wars it inflicts and denies. The holobiont is illustrated in Koch's film by scientific images showing corals and bacteria developing within such a symbiosis.

3. The Mycological Twist

(Anne de Boer & Eloïse Bonneviot)

Artist-duo Anne de Boer and Eloïse Bonneviot, currently sharing a collaborative practice under the moniker of The Mycological Twist, present two series of interlinked works concerned with different examinations and readings of a landscape. The first

series consists of a set of fantasy maps commonly employed by someone to project themselves into the future and to navigate towards a place they wish to reach. Sometimes this place is actual, in the shape of a picturesque village along the road, sometimes it is fantasized. In the latter instance it becomes a space of dreams, opening the potential for a travel story to become more palpable and speculative, journeying through an imaginary land of dragons, trolls, cyborgs, and spaceships. The mapping of the story—somewhat paradoxically—allows its reader to believe more in the story, and contrary to expectations land markings allow for additional dreaming. The second series takes the shape of two foraging bags. In contrast to mapmaking, foraging is an activity that approaches the landscape through establishing relationships with and between different given entities. Instead of a two-dimensional cartographic overview, those seekers who engage in foraging are forced to enter a messy entanglement of networks—one in which the strategy of the map gives way to the tactics of survival. Both series of works offer the possibility of speculative reading and projection, whereby existing ecologies serve as the basis for fantasizing about future territories.

4. Dries Segers

The struggle for social emancipation—and the process of becoming aware of the abuse and repression of certain social bodies—is inextricably linked to current ecological depression, bringing back attention to the vulnerability of the earth and life itself. Issues concerning decolonization and feminism cannot be separated from their intersections with ecology. Within this field of tension Dries Segers locates and observes different fungi in urban areas around Brussels, and employs photography to materialize the seemingly invisible for his project entitled *Fungi* (2019). Practicing the subtle art of noticing, Segers documents and uncovers different fungi that commonly bypass human perception—furthered as a commentary on the limitations of human vision in relation to perceiving ecological breakdowns, in which the changing composition of fungi serves as a warning signal. The work in the exhibition takes the shape of a photographic installation with images of macro-photographed fungi. The prints are covered with thermochromic ink, which respond, appear and disappear according to the temperature in the room. In times of extreme heat waves, the works appear at unforeseen

moments to allow one to consider the current, precarious situation of the planet.

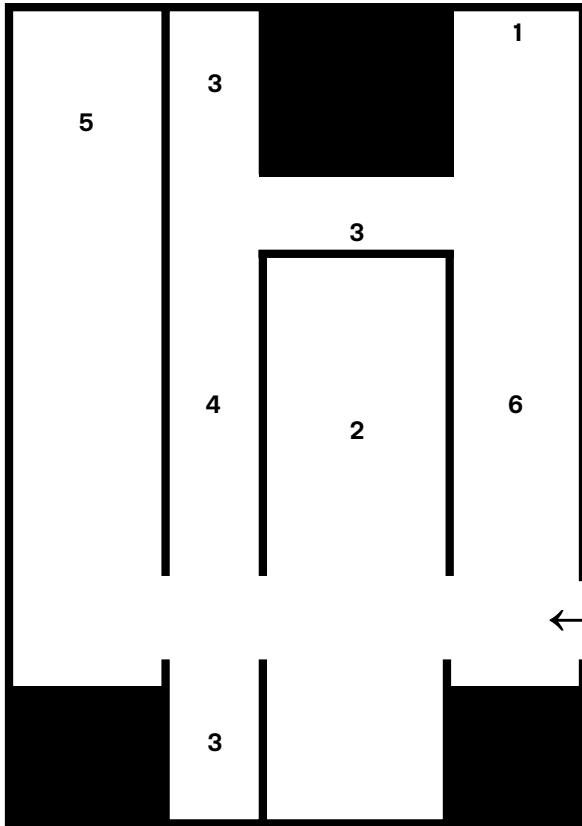
5. Jenna Sutela

nimiia cétii (2018) is an audiovisual work by Jenna Sutela using machine learning to generate a new written and spoken language. This language is based on the computer's interpretation of a Martian tongue from the late 1800s, originally channeled by the French medium Hélène Smith and now voiced by Sutela, as well as the movement of *Bacillus subtilis natto*, an extremophilic bacterium that according to recent spaceflight experimentation can survive on Mars. In this project the machine serves as a medium, channeling messages from entities that usually cannot speak. However, the work is also about intelligent machines as aliens of our creation.

6. Wouter Venema

The works in the series *Nachtatlas* (2017-present) are made with paper pulp in which drawings of different skin surfaces (of animals, among humans) are engraved. This creates a relief that is reminiscent of skinned skin or dried up soil. The pulp is

made from clothing (second skin), older and newer drawings, and atlases (paper skin). Atlases are collections of topographical information and simultaneously serve as a cultural snapshot. The content of the atlas reveals a lot about how the maker views the world. The creator of these fictional atlases can be labeled as a poacher: he has 'pulverized' all countries, obscured information and allowed it to dry up. The works in the exhibition present different types of scales: lichens and fungi on the bark of a tree or wall, compost, a skin surface, a landscape, a planet. Information from the various paper sources enter into a new relationship with each other, they form a shadow of the original. A shadow atlas, a night atlas.

Plattegrond, A Tale of A Tub

Werkbeschrijvingen

1. Lizan Freijssen

Het werk van Lizan Freijssen is gecentreerd rond een fascinatie voor schimmels, vochtvlekken en interieur-schimmels. Van het uitvoeren van veldwerk naar de vele verschijningsvormen van deze bacteriële agentia—gewoonlijk beschouwd als ongewenste binnenkomende indringers—weeft en vormt ze hen in textiele samenstellingen geladen met nieuwe betekenissen. In hun nieuwe met de hand getufte gedaante worden sporen van verval en achteruitgang vertaald naar waardevolle emblemen: transformatie, schaal en traagheid worden ingezet om het bewustzijn te verhogen en perceptie te creëren voor verschillende verborgen bacteriële levensvormen die ons menselijk sensorium doorgaans volledig omzeilen. Elk tapijnt ontwerp is ontwikkeld in reactie op een gegeven context, waarmee een extra laag van esthetisch conflict wordt toegevoegd tussen een gevoel van schoonheid en afstoting.

2. Dominique Koch

De film *Holobiont Society* (2017) van Dominique Koch articuleert zich rond gemengde interviews die afzonderlijk door de kunstenaar zijn afgenomen. Koch ontmoette de Amerikaanse bioloog en feministe Donna Haraway, alsmede de Franse filosoof en socioloog van Italiaanse origine Maurizio Lazzarato. Toegewijd aan het overpeinzen van het leven op basis van symbiose weeft Haraway verbanden van onderlinge afhankelijkheid tussen levensvormen, waarbij ze het idee van loutere individualiteit in twijfel trekt. Hierbij vertrouwt ze onder andere op het concept van de holobiont: een term die het fenomeen symbiose beschrijft als het samengaan van verschillende levensvormen die een enkele ecologische eenheid vormen, waarbij de één niet zonder de ander kan voortbestaan. Filosoof Maurizio Lazzarato gaat nader in op een analyse van de huidige neoliberale toestand, en bevraagt daarbij het kapitalistische systeem door de meerdere oorlogen die het zowel ontketent als ontkent. De holobiont wordt in Koch's film geïllustreerd door wetenschappelijke afbeeldingen van koralen en bacteriën die zich binnen een dergelijke symbiose ontwikkelen.

3. The Mycological Twist

(Anne de Boer & Eloïse Bonneviot)

Kunstenaarsduo Anne de Boer en Eloïse Bonneviot, die momenteel een samenwerkingspraktijk delen onder de naam The Mycological Twist, presenteren twee series van onderling verbonden werken die betrekking hebben op verschillende onderzoeken en lezingen van een landschap. De eerste serie bestaat uit een reeks fantasiekaarten die gewoonlijk door iemand worden gebruikt om zichzelf in de toekomst te projecteren en naar de plek te navigeren die ze willen bereiken. Soms is deze plek echt, in de vorm van een pittoresk dorpje langs de weg, soms is deze gefantaseerd. In het laatste geval wordt het een ruimte van dromen, die het potentieel opent voor een reisverhaal om tastbaarder en speculatiever te worden, trekkend door een denkbeeldig land van draken, trollen, cyborgs en ruimteschepen. Het in kaart brengen van het verhaal stelt de lezer—enigszins paradoxaal—in staat om meer in het verhaal te geloven, en in tegenstelling tot de verwachtingen zorgen landafbakening voor aanvullende dromen. De tweede serie neemt de vorm aan van twee zakken om mee te foerageren (voedsel te verzamelen). In tegenstelling tot het

maken van kaarten is foerageren een activiteit die het landschap benadert door relaties aan te gaan met en tussen verschillende gegeven entiteiten. In plaats van een tweedimensionaal cartografisch overzicht wordt de zoeker bij het foerageren gedwongen zich in een rommelige verstrengeling van netwerken te begeven—één waarin de strategie van de kaart plaatsmaakt voor de tactiek van het overleven. Beide reeksen werken bieden de mogelijkheid van speculatief lezen en projectie, waarbij bestaande ecologieën dienen als grond om te fantaseren over toekomstige gebieden.

4. Dries Segers

De strijd voor sociale emancipatie—en het bewustwordingsproces rond het misbruik en de onderdrukking van bepaalde sociale groeperingen—is onlosmakelijk verbonden met de huidige ecologische depressie, waardoor de aandacht opnieuw wordt gevestigd op de kwetsbaarheid van de aarde en het leven zelf. Kwesties aangaande dekolonisatie en feminisme kunnen niet los worden gezien van hun raakvlakken met ecologie. Binnen dit spanningsveld lokaliseert en observeert Dries Segers verschillende schimmels in stedelijke

gebieden rond Brussel, en gebruikt fotografie om het schijnbaar onzichtbare te materialiseren voor zijn project getiteld *Fungi* (2019). Door het beoefenen van de subtiele kunst van de opmerkzaamheid documenteert en onthult Segers verschillende schimmels die gewoonlijk de menselijke perceptie omzeilen—hetgeen gelijktijdig dient als een commentaar op de grenzen van het menselijk gezichtsvermogen in relatie tot het waarnemen van ecologische disintegratie, waarin de veranderende samenstelling van schimmels dient als een waarschuwingssignaal. Het werk in de tentoonstelling neemt de vorm aan van een fotografische installatie met afbeeldingen van macro-gephotografeerde schimmels. De afdrukken zijn bedekt met thermochromische inkt, welke reageren, verschijnen en verdwijnen afhankelijk van de temperatuur in de kamer. In tijden van extreme hittegolven verschijnen de werken op onvoorziene momenten, om de huidige, precare situatie van de planeet te kunnen overwegen.

5. Jenna Sutela

nimiia cétii (2018) is een audiovisueel werk van Jenna Sutela dat met behulp van machine learn-

ing (automatisch of machinaal leren) een nieuwe geschreven en gesproken taal genereert. Deze taal is gebaseerd op de computerinterpretatie van een taal afkomstig van de planeet Mars uit de late jaren 1800, oorspronkelijk overgebracht door het Franse medium Hélène Smith en nu geuit door Sutela, evenals de beweging van *Bacillus subtilis natto*, een extremofiele bacterie die volgens recente ruimtevaartexperimenten kan overleven op Mars. In dit project doet de machine dienst als een medium dat berichten kanaliseert van entiteiten die meestal niet kunnen spreken. Echter gaat het werk ook over intelligente machines als door de mens gecreëerde buitenaardse wezens.

6. Wouter Venema

De werken in de serie *Nachtatlas* (2017-heden) zijn gemaakt met papierpulp waarin tekeningen van verschillende soorten huidoppervlakken (van dier, waaronder de mens) zijn gegraveerd. Dit creëert een reliëf dat doet denken aan gevilde huid of opgedroogde aarde. De pulp is gemaakt van kleding (tweede huid), oudere en nieuwere tekeningen, en atlassen (papieren huid). Atlassen zijn verzamelingen van topografische informatie en tegelijkertijd

een culturele momentopname. De inhoud van de atlas onthult veel over hoe de maker de wereld bekijkt. De maker van deze fictieve atlassen kan worden bestempeld als stroper: diegene heeft alle landen 'verpulverd', informatie verduisterd en het laten opdrogen. De werken in de tentoonstelling tonen verschillende soorten schalen: korstmossen en schimmels op de bast van een boom of muur, compost, een huidoppervlak, een landschap, een planeet. Informatie van de verschillende papierbronnen gaan een nieuwe relatie met elkaar aan, ze vormen een schaduw van het origineel. Een schaduwatlas, een nachtatlas.

SPREAD YOUR SPORES

The Mycelium as Lingua Franca
By Niekolaas Johannes Lekkerkerk

**Introduction:
Common Sense in the Anthropocene**

Imagine this essay is printed on the pulverized remnants of an ancient black oak tree, once member of the Canadian boreal pine forest. The oak tree was supplanted by a civilization as part of their long anticipated scheme of sustainable and renewable forest management; also, from that moment onward, trees became judged as elements of natural capital. That is to say, in the age of Monsanto and advanced capital, the notion of biopower acquired an entirely different meaning and scope, extending into an all-encompassing view of the management of the living. A scheme of things in which both humans and non-humans, the living and inert, the organic and inorganic had become indexed on the vectors of an advanced-capitalist society. The same was true for this oak tree, its native soil hosting the now common balsam fir, so desirably fast-growing for the equally hurtling pace of the paper industry. There was a logic to be changed

in mankind's supply-and-demand chain—one of progressivistic nature, marked by fossil burning men burning fossils as fast as possible—to which the natural world was made to adhere. In this passage of changing logics one could observe another movement: perhaps similar to how the soil counterbalances the carbon dioxide produced by trees, “normal” human behavior and common sense flattens the constructed artificiality of one's surroundings.❶ And indeed, the uprooting of the native oak forest and its subsequent replacement for “equally” green trees may well have gone unnoticed, however, seemingly dead on the surface, the oak tree harbored another living complex, having become a host body for another more depthful empire of vibrant and intelligent matter obscured far beyond our human figuring capacities. Life and death tend to find their ways together, but I shall return to this aspect later.

Substance and Subsistence, or the Matter of Transformation

Let us further our enquiries by imagining that this essay is being vocalized as part of an art exhibition,

a site we have come to understand as the cultural field of inter-human energy-exchange, through and by means of objects and actions, among performances and processes. A curious reader may wonder, why vocalize this essay in the time and space of an exhibition? I guess it is worthwhile to suggest that when we come to speak about nature and non-human entities, we have a tendency to endow the human figure with the capacity to be the basis of reconstruction. That we vocalize relations within the safe and comfortable confines of an anthropocentric feedback loop, in which the human remains at the centre. We render the matter stable and inert in order to make sense of it all, without transposing ourselves and empathizing with modes of being that are radically unlike our own. Even though we have entered the Anthropocene epoch, a time in which stable backdrops have ceased to exist, we remain ever faithful to the power of techno-fixes and the promise of Prometheanism.❷ The time and space of the exhibition may be considered such anthropocentric safe zone, but let us not deceive ourselves, as our exhibiting institutions have grown equally weak and unstable as the backdrops against which they are posited,

and the contexts in which they were once firmly embedded. (Institutional) Ecology is a battlefield, not the rearrangement of the Titanic's deck-chairs.

Philosopher Alfred North Whitehead posits a relevant argument in differentiating between active and passive on the level of institutional operation by speaking about substance and subsistence. Substance is that which lasts, which is continuous, there, and stable—transformation being its antonym. Subsistence is what you need to maintain, what lasts precisely through what does not last (similar to the nourishment that plants and humans need in order to sustain their being in the world). Whitehead claims that subsistence is the place where the institution sits: it modifies itself through what does not last, it inherits and transforms by means of subsistence. The exhibition, temporal and ephemeral by nature, might well be the small medium that allows the institution to subsist over time, to make a passage.Ⓢ But what would that institution and its exhibition look like?

How to Deal with a Rhizome in Your Exhibition?

The exhibition I am imagining, hypothetical as it may be, is set in a vast institutional realm marked by a seemingly self-contained white hall, set against the backdrop of the previously described carbon world. Historicized before our eyes, we find an ancient black oak tree at the center of the exhibition, which in fact happens to be the same oak we encountered before in the forest. Indeed, one of its branches has gone missing, as we took it to print this essay on. The oak tree is grounded in a large hole dug at the center of the exhibition hall, its roots firmly embedded in the soil, made visible through the excavated concrete floor. On closer inspection one could observe a fungal body coming up around and in between the trenches of the thick and gradually sloping downward roots of the tree. A fungal body consisting of various mushrooms, partially nested on the host body of the tree, and partially forming a circle around it. The exhibition attendant tells us about the rhizomatic network that underpins the show, proclaiming that it is not about the hierarchical system imposed by the tree and the binary paths set forth by its roots, but rath-

er about what can be found in the exhibition, in addition to that what is given by the tree, and that we should instead seek for a multiplicity of trans-species connections and the relations inter-se things by investigating the mushrooms. The attendant continues: *"There exist tree or root structures in rhizomes; conversely, a tree branch or root division may begin to burgeon into a rhizome. [...] A new rhizome may form in the heart of a tree, the hollow of a root, the crook of a branch. Or else it is a microscopic element of the root-tree, a radicle, that gets rhizome production going. ❹ To be rhizomorphic is to produce stems and filaments that seem to be roots, or better yet connect with them by penetrating the trunk, but put them to strange new uses. We're tired of trees. We should stop believing in trees, roots, and radicles. They've made us suffer too much. All of arborescent culture is founded on them, from biology to linguistics. Nothing is beautiful or loving or political aside from underground stems and aerial roots, adventitious growths and rhizomes."* ❺ As soon as the exhibition attendant retreats, we hear a soft voice in the distance muttering *"Don't go for the root, follow the canal."* It seems as if we have been lead astray all this time, misled by the

perceptual arm's race informed by the exhibition's scopopic regime, making us focus solely on the tree actor with its greater visual presence, its firm roots marking the center stage of the exhibition. How to divert our speech acts, decentralizing the tree as both figure of speech and as a dominant linguistic order, to render ourselves sensitive and conscious to a seemingly secretive language of unperceived motion?

Informed by the exhibition attendant, it seems as if we will have to become hairsplitters of the exhibition and its seemingly more tacit inhabitants, to extend invitations where non have been invited. As we read elsewhere on a wall label in the exhibition [...] *A rhizome ceaselessly establishes connections between semiotic chains, organizations of power, and circumstances relative to the arts, sciences, and social struggles. A semiotic chain is like a tuber agglomerating very diverse acts, not only linguistic, but also perceptive, mimetic, gestural, and cognitive: there is no language in itself, nor are there any linguistic universals, only a throng of dialects, patois, slangs, and specialized languages. There is no ideal speaker-listener, any more than there is a homogeneous linguistic community. [...]*

There is no mother tongue, only a power takeover by a dominant language within a political multiplicity. Language stabilizes around a parish, a bishopric, a capital. It forms a bulb. It evolves by subterranean stems and flows, along river valleys or train tracks; it spreads like a patch of oil. It is always possible to break a language down into internal structural elements, an undertaking not fundamentally different from a search for roots. ⑥

**The Mycelium as Lingua Franca:
A Conversation with the Mushroom at the End of
the World**

Overlaying the bark of the tree, towards the point at which the roots direct themselves downward into the excavated soil, one could observe a white filmy network, a patchwork of sorts established between the different mushrooms. In a criss-cross fashion, to the point at which it becomes impossible for the naked eye to differentiate the multitude of individual channels, the network extends itself in wayward directions, from a mass of tubes centered around the mushroom into a labyrinthine fabric overlaying the tree roots and establishing con-

nections between the mushrooms, above ground, and in all probability, equally on a subterranean level. Perhaps not dissimilar from the previously described rhizome (one of the key concepts of post-modern theory, formulated by philosophers Gilles Deleuze and Felix Guattari in *A Thousand Plateaus* (1980)), the mycelium—the thread-like body forming the vegetative part of a fungus—has no fixed beginning and end, extending itself into a multiplicity of routings simultaneously. However, an important difference between the rhizome and the mycelium is that the latter concerns a multitude of connected entities, the number of mushrooms forming a fungal colony interconnected by means of and through the mycelium. Mycelium—from the Latin “more than one”—can be considered a mass noun, a word that can be either singular or plural. In its plural being, the mycelium forms a vital part of ecologies, mainly providing nourishment for plants and animals—as hypheae form a transportation network for nutrients—and equally decomposing plants and animals, storing the retrieved carbon into the soil. A-sexual in nature, the mycelium reproduces through spores, all the while establishing symbiotic “mycorrhizal” relationships between

fungi and plants. In this symbiotic process, the fungi colonizes the roots system of a host plant—in this case our ancient old oak tree—providing increased water and nutrient absorption capabilities while the plant provides the fungus with carbohydrates from and through photosynthesis.

In line with philosopher Donna Haraway's thinking in *Staying with the Trouble* we could describe this symbiotic relationship between fungi and plants as a form of sympoiesis: *sympoiesis is a simple word; it means "making-with." Nothing makes itself; nothing is really autopoietic or self-organizing. [...] earthlings are never alone. That is the radical implication of sympoiesis. Sympoiesis is a word proper to complex, dynamic, responsive, situated, historical systems. It is a word for worlding-with, in company. Sympoiesis enfolds autopoiesis and generatively unfurls and extends it. [...] Perhaps as sensual molecular curiosity and definitely as insatiable hunger, irresistible attraction toward enfolding each other is the vital motor of living and dying on earth. Critters interpenetrate one another, loop around and through one another, eat each other, get indigestion, and partially digest and partially assimilate one another, and thereby establish sympoietic*

arrangements that are otherwise known as cells, organisms, and ecological assemblages. ⑦

As advanced most eloquently and elaborately in anthropologist Anna Tsing's book *The Mushroom at the End of the World* (2015), we see that the practice of sympoiesis in fungi and the mycelium has become an increasingly important notion and capacity for survival in the Anthropocene, or what Tsing refers to as "the possibilities of life in capitalist ruins." The book follows the many pathways of the Matsutake mushroom, following its migration within different kinds of natural, biological, socio-economic and political webs. A key argument that is put forward concerns the idea that mushrooms possess enhanced capacities for adaptation in environments that are climatologically disturbed and degraded, polluted and contaminated by human activities and its industrial complex. The mushroom thrives on contaminated land and soil, becoming a key example of living in the Anthropocene on the premise of shared interdependence with the remainder of modes of being and existence inhabiting unstable and disturbed ecologies.

We may observe a similar attentiveness to the resurgence of mutual exchange and interdepend-

ence in recent artistic practice, for which Isabelle Andriessen's spatial installation *The Mesh* (2015) is a notable example. Upon entering the exhibition space, one becomes subjected to a damp and humid environment. The space is dotted with sculptural elements in the shape of cultivation beds, containing mycelium from which mushrooms grow through plastic and metal, accompanied by a humidification system enhancing their wellbeing. Over the course of the exhibition the mushrooms grow steadily, the work also gradually expanding and taking charge over the surrounding space. Spores start to spread, infecting the space like a disease; the visiting human bodies become penetrated by the spores by breathing in, on their turn transporting the work outside the gallery space in an almost secret and unobserved motion. The boundaries between the work of art, the exhibition space and the visitors start to erode and dissolve: art passes by like life, and life passes by like art. Additionally Andriessen shows us that machines of production and consumption coincide increasingly, becoming intertwined in a disturbed and uncanny relational web. Indeed, it could be said that ecology has increasingly become a battleground,

demanding more and more of an active and adaptive stance between entities engaging in mutually beneficial exchanges.

Tsing employs the mushroom to speak about “contamination as collaboration” and “enabling entanglements,” both terms of crucial importance in the need to abandon the idea of the individual acting out and self-organizing, as well as the Anthropos and its self-imposed function to exercise biopower—the management of all that lives (going hand in hand with the rapid depletion of life forms, the degradation of biodiversity, and the excavation and burning of remaining fossils).⁸ What does it mean to learn from the mushroom? To try and exercise what philosopher Bruno Latour calls “inter-agentivity” in metamorphic zones, in ecologies that are subject to increasing instability?⁹ Could we, as humans, imagine speaking a language that has never been our own? To formulate the Mycelium as a language that is shared among all modes of being, both living and inert, organic and an-organic?

The Mycelium as Lingua Franca: On Thinking and Speaking without the Head

A lingua franca is a language that is adopted as a common language between speakers whose native languages are different. As none of us have spoken in the Mycelium before, how can we extend the conversation between the different modes of being concerned? Surely we, as humans, have spoken for the Mycelium, through studious deductions and reductions on our behalf, by saying exactly the same as the Mycelium would have said itself, if only we were capable of an understanding, of deep listening without projecting our instrumentarium on the object of study, or even worse, our gustatory experience. How (and who is) to implement a new linguistic template without translation table; from the French, to the “universal” post-Brexit English, to the formulation of the Mycelium as a shared language between the human and the non-human? How to share and exchange where none has obtained the basic building blocks to utter an unmastered language, where none is an arbiter or referee of a given ruleset, and where everyone seems to be lacking a capacity whilst being knowledgeable

of a plentitude, an excess of matters of address, concern and care. This lack of capacity seems important, as a first step would concern the human to leave its courts of anthropomorphism and anthropocentrism, along with our tendency to endow the human figure with the capacity to be the basis of a reconstruction. Or, in other words still, how many times have we dragged a non-human animal into our linguistic courts—from the mimicry of the parrot to the dolphin and the jazzsongs of whales—claiming that its vocalization could be deemed intelligent, as intelligent insofar as we consider ourselves the standard measure of intelligence. What if the Mycelium would be a non-cognitively apprehended language, as to necessitate a greater leap for the human to enter into the metamorphic zone of speaking in the Mycelium?

In *Plant Thinking – A Philosophy of Vegetal Life* (2013) philosopher Michael Marder speaks about the concept of “plant-thinking” as [...] *the non-cognitive, non ideational, and non-imagistic mode of thinking proper to plants (what I later call “thinking without the head”); the human thinking about plants; how human thinking, to some extent, de-humanized and rendered plant-like, altered by*

*its encounter with the vegetal world; and finally, the ongoing symbiotic relation between this transfigured thinking and the existence of plants.*⑩ In that sense, in conclusion, the idea of speaking in the Mycelium could be considered as a crucial position in bridging sensibility today, as it no longer privileges human ways of encountering, evaluating and inhabiting the world solely, but instead attempts to explore how we could shift from the idea that a being is not an entity but a collective being, a collective being or body as a non-totalizing assemblage of multiplicities. To that extent the Mycelium is a rhizomatic⑪ language, one that emphasizes the symbiotic relations inter-se units, one that is flat and non-hierarchical, spoken in a multitude of dialects inseparable from the environments in which it is grounded, situated and embedded, vocalized in response to the specificity of needs in a given locality. In other words still, the Mycelium as lingua franca aims to establish a pluralization of perspectives—without necessarily rejecting or eradicating the human figure—that complicates our ability to speak univocally and universally about something called the human. The mycelium de-centers the human figure in order to emphasize the growing

importance of sympoiesis, of making-with, underscoring the necessity of contamination as collaboration, and the enabling of entanglements between humans and non-humans. We hear the mycelium say: “We are more than one, we are legio, we are in this together...”

This essay is also bound to be published in the anthology
L'illusion post-moderne? (2019) by Groupe Nota Bene.

- ① Text paraphrased from: Gweneth Boelens and Nickel van Duijvenboden, "The Retained," in *Il Faut* (self-published, 2006).
- ② Prometheanism is a term popularized by theorist John Dryzek to describe an environmental orientation which perceives the Earth as a resource whose utility is determined primarily by human needs and interests and whose environmental problems are overcome through human innovation. The term was introduced in Dryzek's work, *The Politics of the Earth: Environmental Discourses* (1997).
- ③ Paraphrased from: Bruno Latour, "No Transformation without Institution" (lecture, *Serpentine Transformation Marathon 2015*, Serpentine, London, October 17-18, 2015).
- ④ Gilles Deleuze & Felix Guattari, *A Thousand Plateaus* (London and New York: continuum, 2004), 16.
- ⑤ *Ibid.*, 17.
- ⑥ *Ibid.*, 8.
- ⑦ Donna J. Haraway, *Staying with the Trouble - Making Kin in the Chthulucene* (Durham and London: Duke University Press, 2016), 58.
- ⑧ Anna Lowenhaupt Tsing, *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2015).
- ⑨ For a discussion of the

"metamorphic" zone, see: Bruno Latour, "Agency at the Time of the Anthropocene," *New Literary History* 45 (2014): 1-18.

⑩ Michael Marder, *Plant-Thinking: A Philosophy of Vegetal Life* (New York: Columbia University Press, 2013), p. 10.

⑪⑫ *Rhizomatic thinking is the thinking of exteriority in and as exteriority, the inextricable relation to "an outside," to something other, including parts of inorganic nature, other living beings, and the products of human activity. Its non-identity, in the writings of Deleuze and Guattari, reproduces the relational character of Bateson's eco-mental systems and of Bergson's "fitting" of the body to its environment, so that the organism and elements of the biosphere to which it belongs form nodes within the forever-unfinished mesh of the rhizome. Rhizomatic thought-of plant-thinking proper-takes place in the interconnections between the nodes, in the "lines of flight" across which differences are communicated and shared, the lines leading these nodal points of themselves, beyond the fictitious enclosure of reified and self-sufficient identity.* From: Michael Marder, *Plant-Thinking: A Philosophy of Vegetal Life* (New York: Columbia University Press, 2013), 168-69.

Het Mycelium als Lingua Franca Door Niekolaas Johannes Lekkerkerk

Gezond Verstand in het Antropoceen

Stel je voor dat dit essay wordt afgedrukt op de verpulverde takken van een oude eik, ooit deel van een boreaal dennenbos. De eik werd vervangen door de mens, als onderdeel van hun langverwachte schema van duurzaam bosbeheer. Vanaf dat moment werden bomen beschouwd als een vorm van 'natuurlijk kapitaal'. Dat wil zeggen: in het tijdperk van Monsanto en het geavanceerd kapitalisme heeft het begrip biomacht een geheel nieuwe betekenis en reikwijdte verworven, met de mensheid als allesomvattende manager van het levende. Aan de hand van een hernieuwd schema der dingen worden zowel mensen als niet-mensen, het levende en levenloze, het organische en anorganische geïndexeerd op de vectoren van een geavanceerd kapitalistische maatschappij. Hetzelfde geldt voor de oude eik, wiens geboortegrond tegenwoordig de gunstig snelgroeiende balsemzilver spar voedt, om het evenzo denderende tempo van de papierindustrie bij te kunnen benen. De verhouding tus-

sen de menselijke vraag en het natuurlijke aanbod moest veranderen, gekenschetst door de mens als een fossiele man die in zijn progressie zo snel mogelijk fossielen verbrand, en de natuurlijke wereld die zich aan diende te passen aan zijn niet te bevredigen natuur. In deze verschoven verhouding kan men een andere beweging ontwaren: wellicht vergelijkbaar met de manier waarop het aardoppervlak de door bomen geproduceerde kooldioxide neutraliseert, zo vervlakt 'normaal' menselijk gedrag en het gezond verstand ons begrip van de geconstrueerde kunstmatigheid van onze leefomgeving.❶ De ontworteling van het inheemse eikenbos en de beplanting van 'even' groene bomen is misschien onopgemerkt gebleven, terwijl, schijnlijk dood aan het oppervlak, de oude eik een ander levend complex herbergde. De eik fungeerde als een gastlichaam voor een meer diepgeworteld rijk van levendige en intelligente materie, onttrokken aan onze menselijke waarnemingszin. Het leven heeft de neiging om haar weg te vinden, maar ik zal later op dit aspect terugkomen.

Bestaan en Voortbestaan: Een Kwestie van Transformatie

Stel je voor dat dit essay wordt geschreven als raamwerk van een tentoonstelling. Een kritische lezer kan zich wellicht afvragen waarom dit essay in die context opgetekend dient te worden. Ik denk dat het hier de moeite waard is om te stellen dat wanneer we spreken over de natuur en het niet-menselijke, we de neiging hebben om de mens te voorzien van de capaciteit om aan de basis van een reconstructie te staan. Dat we, met andere woorden, geneigd zijn om relaties te duiden binnen de veilige en comfortabele grenzen van een antropocentrische *feedbackloop*, met de mens als stabiel en centraal vertrekpunt. Om ons begrip van de wereld te ondersteunen maken we datgene extern aan ons mens-zijn statisch en passief, zonder ons (onbaatzuchtig) in te leven in bestaansvormen die radicaal anders zijn dan de onze. Hoewel we het tijdvak van het Antropoceen zijn ingegaan een tijd waarin stabiele achtergronden zijn opgehouden te bestaan blijven we trouw aan de kracht van technofixes en de belofte van het Prometheanisme.❷ De tentoonstelling kan als een dergelijke

antropocentrische comfortabele zone beschouwd worden, maar laten we onszelf niet bedriegen: kunstinstellingen zijn even zwak en onstabiel geworden als de achtergronden waartegen ze ooit zo stevig gepositioneerd waren. Ecologie, zo ook de institutionele, is een slagveld, niet de herschikking van de ligstoelen van de Titanic.

De filosoof Alfred North Whitehead geeft een relevant argument bij het onderscheiden van passief en actief op het niveau van institutionele ecologie, door te spreken over substantie (*substance*) en bestaan (*subsistence*). Substantie is datgene wat blijvend en voortdurend, bestendig en stabiel is—transformatie als antoniem. Het bestaan daarentegen dient ondersteund te worden, waarbij het voortbestaan wordt gegarandeerd door precies datgene wat vergankelijk is, vergelijkbaar met de voeding die planten en mensen nodig hebben om hun bestaan in de wereld te blijven waarborgen. Whitehead stelt dat het bestaan van een kunstinstelling gegarandeerd wordt, juist omdat deze verandert, transformeert en erft door middel van datgene wat niet blijvend is. De tentoonstelling, van nature efemeer, zou wel eens het bestaansmiddel kunnen zijn dat de voortgang van een kunstinstel-

ling in de loop van de tijd zal garanderen.❸ Hoe zou een dergelijke kunstinstelling en bijbehorende tentoonstelling er binnen het huidige klimaatregime uitzien?

Hoe om te gaan met een Rizoom in Uw Tentoonstelling?

De tentoonstelling die ik me voorstel vindt plaats in een institutionele witte zaal, ingebed in de eerder beschreven instabiele koolstofwereld. In het midden van de tentoonstelling manifesteert zich prominent de eerdergenoemde oude eik. De eik is geplant in een groot gat, gegraven midden in de tentoonstellingshal. Door de opengebroken betonvloer zijn de stevig ingebedde wortels van de boom duidelijk zichtbaar. Bij nadere observatie zou men een schimmellichaam, dat zich tussen de wortels van de boom heeft verspreid, kunnen waarnemen. Het schimmellichaam bestaat uit verschillende paddestoelen, genesteld op de stam van de boom en in een cirkel eromheen. Een zaalmedewerker vertelt ons over het rizomatische denken❹ dat ten grondslag ligt aan de tentoonstelling. Deze gaat niet zozeer over het hiërarchische systeem dat door de

boom en de tweeledige vertakking van de wortels wordt opgelegd, maar eerder over wat er voorbij de boom te zien is. In plaats daarvan moeten we zoeken naar een veelvoud aan onderlinge verbindingen en relaties als een rizoom tussen de andere zaalgenoten, met name door de paddestoelen nader te observeren. De zaalmedewerker vervolgt: “[...] *We zijn allemaal moe van bomen. We moeten stoppen met het geloven in bomen, wortels en kiemen. Ze hebben ons te veel laten lijden. De gehele cultuur is gebaseerd op bomen van biologie tot linguïstiek. Niets is mooi, liefdevol of politiek afgezien van ondergrondse stengels en luchtwortels, onvoorziene groeisels en rizomen.*”⁵ Zodra de zaalmedewerker zich terugtrekt horen we in de verte een stem mompelen: “*Volg niet de wortel, volg het kanaal.*” Het lijkt erop dat we op een dwaalspoor zijn geraakt, afgeleid door de dominante aanwezigheid van de boom met zijn stevige wortels, in het centrum van de aandacht. Hoe kunnen we ons denken ombuigen en de boom decentraliseren, om onszelf meer gevoelig te maken voor een eerder onopgemerkte subtiele taal gebezigd door de paddestoelen?

Geïnformeerd door de medewerker lijkt het erop dat we meer nauwlettende beschouwers van de

tentoonstelling zullen moeten worden, om zodoende de stilzwijgende bewoners te leren herkennen. Op een wandtekst elders in de tentoonstelling lezen we: “[...] *Een rizoom legt onophoudelijk verbindingen tussen semiotische ketens, machtsorganen en omstandigheden met betrekking tot de kunst, wetenschap en sociale onrust. Een semiotische keten is als een wortelknol die zeer uiteenlopende handelingen bijeenbrengt, niet alleen taalkundig van aard, maar ook zeker waarnemend, nabootsend, gebarend en cognitief: er is geen taal op zichzelf, noch zijn er enige taalkundige algemeenheden, er is slechts sprake van een veelheid (regionale) dialecten, vormen van jargon en gespecialiseerde talen. [...]* *Er is geen moedertaal, alleen een machtsovername van een dominante taal binnen een politieke meervoudigheid. Taal stabiliseert zich rond een parochie, een bisdom, een hoofdstad. Het vormt een bloembol. Het evolueert door ondergrondse stengels en stromen, langs riviervalleien of treinsporen; het verspreidt zich als een olievlek. Het is altijd mogelijk om een taal op te delen in interne structurele elementen, een opgave die niet fundamenteel verschilt van een zoektocht naar wortels.*”⁶

Gedurende ons gesprek over de rizoom ver-

menigvuldigt zich op korte afstand van de eik een heldergele massa die uitwaaiert in poliep-achtige uitstulpingen. Kunstenaar Jenna Sutela vertelt ons dat de verschijning onderdeel uitmaakt van de tentoonstelling en haar werk *Orgs* (2016-heden), waarin zij onderzoek doet naar ‘physarum polycephalum’ (meerhoofdige slijm): een eencellig organisme dat onzichtbaar is voor het blote oog en ook wel bekend staat als een soort slijmzwam. Slijmzwammen zijn honderden miljoenen jaren oud en theoretisch onsterfelijk. Als de slijmzwam geen voedselbronnen kan vinden gaat deze in winterslaap om toekomstige omstandigheden af te wachten en vervolgens te regenereren. Met andere woorden, de slijmzwam is één van de aardse wezens die het meest geschikt lijkt om planetaire uitsterfing te overleven. Sutela spreekt over de zwam als een meerhoofdige bestuursorgaan: de individuele cellen vormen een populatie die optrekt als een enkel wezen. De slijmzwam is zowel organisme als organisatie, communicerend zonder hersenen of zenuwstelsel, die geen behoefte kent aan een manager die zijn gedecentraliseerde beweging bestuurt.

Het Mycelium als Lingua Franca: Een Gesprek met de Paddestoel aan het Einde van de Wereld

Op de bast van de eik kan men een netwerk waarnemen in de vorm van een ragfijne witte film, die zich als een soort deken tussen de verschillende paddestoelen bevindt. De hoogste dichtheid aan draden centreert zich rond de paddestoelen, waarna het netwerk zich vertakt tot het punt waarop het blote oog onmogelijk de veelheid aan individuele draden kan onderscheiden. Niet heel anders dan de eerdergenoemde rizoom heeft het mycelium, het vegetatieve deel van een schimmel, geen vast begin en einde, en breidt zichzelf tegelijkertijd uit in verschillende richtingen. Een belangrijk verschil tussen beiden is dat het mycelium een veelvoud aan entiteiten verbindt: de paddestoelen vormen een schimmelkolonie, onderling verbonden door het mycelium. Het woord mycelium—van het Latijn “meer dan één”—kan worden beschouwd als een stofnaam, een zelfstandig naamwoord dat een niet—telbaar geheel als referent heeft. In zijn meervoudigheid vormt het mycelium een vitaal onderdeel van ecologieën, voornamelijk door te

voorzien in voedingsstoffen voor planten en dieren—waarvoor de schimmeldraden een transportnetwerk vormen. Het mycelium reproduceert zich door middel van sporen en brengt tegelijkertijd symbiotische ‘gemycorrhizeerde’ relaties tussen schimmels en planten tot stand. Een mycorrhiza is een samenlevingsvorm waarbij schimmels een uitwisseling aangaan met het wortelsysteem van een plant, in dit geval van de oude eik. Dit uitwisselingsproces draagt bij aan een betere opname van water en voedingsstoffen door de boom, terwijl deze de schimmel van koolhydraten voorziet door middel van fotosynthese.

In overeenstemming met het denken van filosoof Donna Haraway in *Staying with the Trouble* (2016) kunnen we deze symbiotische relatie tussen schimmels en planten beschrijven als een vorm van ‘sympoiese’: *Sympoiese is een simpel woord; het betekent “maken met.” Niets maakt zichzelf; niets is daadwerkelijk autopöietisch of zelf-organiserend. [...] Aardbewoners zijn nooit alleen. Dit is de radicale implicatie van sympoiese. Sympoiese is een woord dat hoort bij complexe, dynamische, responsieve, gesitueerde, historische systemen. Het is een woord voor het gezamenlijk ontwikkelen van de*

*wereld. Sympoiese omhult autopöiese en ontvouwt en breidt deze generatief uit. [...] Wellicht als vorm van sensuele moleculaire nieuwsgierigheid, en zeker als onverzadigbare honger, is de onweerstaanbare drang om elkaar te omhullen de vitale motor van het leven en sterven op aarde. Wezens doordringen elkaar, cirkelen rond en door elkaar heen, eten elkaar op, krijgen spijsverteringsstoornissen, en verteren en assimileren elkaar gedeeltelijk, en brengen daardoor sympoëtische schikkingen tot stand die ook wel bekend staan als cellen, organismen en ecologische assemblages.*⑦

Het proces van ‘sympoiese’ is van levensbelang geworden bij het vermogen om te overleven in het Antropoceen, of wat Anna Tsing in het boek *The Mushroom at the End of the World* (2015) omschrijft als de “mogelijkheden van het leven in kapitalistische ruïnes.” Het boek volgt de vele wegen van de Matsutake paddestoel waaronder diens beweging binnen verschillende biologische, sociaal-economische en politieke verhoudingen.⑧ Een belangrijk argument dat naar voren wordt gebracht betreft het idee dat paddestoelen over verhoogde aanpassingscapaciteiten beschikken binnen omgevingen die klimatologisch verstoord

en verontreinigd zijn door het menselijke industriële complex. De paddestoel gedijt en floreert zelfs binnen vervuilde leefomgevingen, en dient als kardinaal voorbeeld voor de mogelijkheid tot leven in het Antropoceen, op basis van gedeelde en onderlinge afhankelijkheid, in samenhang met de nog resterende bestaansvormen.

De herleving van begrippen als wederkerigheid en onderlinge afhankelijkheid zijn ook sterk waar te nemen in huidige artistieke praktijken, waarvan Isabelle Andriessen's installatie *The Mesh* (2015) een opmerkelijk voorbeeld is. Bij het betreden van de tentoonstellingsruimte wordt men onderworpen aan een vochtige, klamme omgeving. De ruimte is bezaaid met sculpturale elementen in de vorm van kweekbedden, voorzien van mycelium, vanwaaruit paddestoelen een weg banen langs plastic en metaal, hun welzijn verhoogt door een luchtbevochtiger. Gedurende de looptijd van de tentoonstelling groeien de paddestoelen gestaag, waardoor het werk een meer prominente en fysieke positie binnen de ruimte in neemt. De sporen verspreiden zich en infecteren de ruimte als een virus; door de ademhaling van bezoekers dringen de sporen hun lichamen binnen, die op hun beurt het

werk in een onopgemerkte beweging uit de tentoonstellingsruimte dragen. De grenzen tussen het kunstwerk, de tentoonstellingsruimte en de bezoeker vervagen, waarbij de kunst en het leven lijken te versmelten. Daarnaast laat Andriessen ons zien dat machines van productie en consumptie steeds meer met elkaar vervlochten raken in een verstoord relationeel web. Men kan zelfs stellen dat een ecologie in toenemende mate een strijdtooneel is geworden, waarbinnen om meer actieve en adaptieve houdingen tussen entiteiten gevraagd wordt, in een zoektocht naar uitwisselingen die wederzijds voordelig kunnen uitwerken.

Tsing gebruikt de paddestoel om te spreken over begrippen als 'besmetting als samenwerking' en het 'bemiddelen van verwickelingen': beide noties zijn van belang bij het cruciale denken in collectieve zin en het loslaten van het individu, als onderdeel van een mensheid die op razend tempo de uitputting van de planetaire biosfeer in de hand werkt. Wat betekent het om van de paddestoel te leren? Om binnen ecologieën die onderhevig zijn aan toenemende instabiliteit te verworden tot meer gelijkwaardige of zelfs nederige gesprekspartners? Kunnen we ons als mensheid voorstellen

dat we het mycelium formuleren als een taal die wordt gedeeld tussen alle bestaansvormen?

Het Mycelium als Lingua Franca: Over het Denken en Spreken buiten Gebaande Paden

Een lingua franca is een taal die wordt aangenomen als een gemeenschappelijke taal tussen sprekers wiens moedertaal verschilt. Hoe kunnen we het gesprek tussen de verschillende bestaansvormen faciliteren, aangezien geen mens eerder het Mycelium gesproken heeft? Aan welke partij is het om een nieuw linguïstisch systeem te implementeren in de afwezigheid van een vertaaltafel; van Esperanto tot post-Brexit-Engels, naar de formulering van het Mycelium als een gedeelde taal tussen mens en niet-mens? Hoe een conversatie te beginnen wanneer niemand beschikt over de capaciteit en fundamentele bouwblokken om een niet-beheerste taal te uiten, terwijl we allang kennis hebben genomen van de zorgwekkende situatie die onze aandacht verdient? Dit gebrek aan capaciteit is belangrijk, juist omdat de mens in eerste instantie zijn antropomorfisch gedecoreer-

de binnenplaats zal moeten verlaten. Met andere woorden, hoe dikwijls is een niet—menselijk dier niet ons domein van taal en redelijkheid binnengesleept—van de nabootsing van papegaaien tot de taligheid van dolfinen—om te beweren dat hun taalbeheersing als intelligent geacht kan worden, in zoverre deze gespiegeld kan worden aan menselijke eigenschappen als de maatstaf van intelligentie. Wat als het Mycelium een niet-cognitieve taal zou zijn, waardoor een grotere sprong voor de mens genoodzaakt zou zijn om een verstandhouding te kunnen hebben met bestaansvormen die het Mycelium spreken?

Binnen de kunst kan een dergelijke non-cognitieve uitwisseling ontstaan. Het werk van Andriessen en Sutela suggereert het potentieel voor uitwisselingsvormen die niet noodzakelijkerwijs overgedragen kunnen worden binnen het huidige beheerste tentoonstellingsklimaat. Beiden propageren een nieuw type beweging, een taal van vormen bestaande uit acties eerder dan van objecten, en confronteren ons tegelijkertijd met de botsing tussen natuurlijke processen en de artificiële tentoonstellingsruimte. Als we het huidige planetaire klimaat op een eerlijke, meer waarheidsgetrouwe

grond willen benaderen, zullen we ons een meer sensitieve gevoeligheid en taligheid moeten aanmeten die recht doen aan de som van bestaansvormen die we artistiek bemiddelen. We staan voor een tijd waarin we het instituut, de tentoonstelling en de definitie van kunst moeten oprekken voorbij de gangbare conceptie als het culturele veld van intermenselijke energie-uitwisseling. Laten we via het Mycelium nadenken over de tentoonstelling als een verzamelplaats die gelijktijdig het levende en levenloze, het menselijke en niet-menselijke met elkaar verbindt, die dient als basis voor het uitzetten van het sociale en het materiële, voorbij het enkelvoudig mens-gerichte, welke ons terugleidt naar het zijn van dieren.

Het Mycelium als lingua franca poogt een meervoud aan perspectieven te creëren—zonder noodzakelijkerwijs de menselijke figuur af te wijzen—die ons vermogen om eenduidig en universeel te spreken over de mens bemoeilijkt. Het Mycelium als een taal die niet langer prioriteit geeft aan de manieren waarop mensen de wereld ervaren, evalueren en bewonen, maar in plaats daarvan probeert te onderzoeken hoe we het individu kunnen inruilen voor een meerstemmig collectief

lichaam. Oftewel, het Mycelium is als een rizomatische, verstrengelende taal die ruimte geeft aan symbiotische relaties tussen bestaansvormen, die op niet-hiërarchische maar gelijke voet spreken, in een veelheid aan dialecten die onafscheidbaar zijn van de omgevingen waarin ze gesitueerd zijn, uitgesproken in reactie op de specifieke noden en behoeften van een gegeven plaats. We horen het Mycelium mompelen: “We zijn meer dan één, we zijn legio, we zijn verwant...”

❶ Geparafraseerd uit: Gwenneth Boelens en Nickel van Duijvenboden, "The Retained," in *Il Faut* (uitgegeven in eigen beheer, 2006).

❷ Prometheanisme is een term die gepopulariseerd werd door theoreticus John Dryzek. Hiermee beschrijft hij een milieu-oriëntatie die de Aarde beschouwd als een bron waarvan het nut primair wordt bepaald door menselijke behoeften en belangen, en waarbinnen milieuproblemen uitsluitend worden overwonnen door menselijke innovatie. De term werd geïntroduceerd in het boek *The Politics of the Earth: Environmental Discourses* (1997).

❸ Geparafraseerd uit: Bruno Latour, "No Transformation without Institution" (lezing, *Serpentine Transformation Marathon 2015*, Serpentine Gallery, Londen, 17-18 oktober 2015).

❹ *Rhizomatic thinking is the thinking of exteriority in and as exteriority, the inextricable relation to "an outside," to something other, including parts of inorganic nature, other living beings, and the products of human activity. Its non-identity, in the writings of Deleuze and Guattari, reproduces the relational character of Bateson's eco-mental systems and of Bergson's "fitting" of the body to its environment, so that the organism and elements of the biosphere to which it*

belongs form nodes within the forever-unfinished mesh of the rhizome. Rhizomatic thought-of plant-thinking proper-takes place in the interconnections between the nodes, in the "lines of flight" across which differences are communicated and shared, the lines leading these nodal points of themselves, beyond the fictitious enclosure of reified and self-sufficient identity. Michael Marder, *Plant-Thinking: A Philosophy of Vegetal Life* (New York: Columbia University Press, 2013), p. 168-69.

❺ Vertaald in het Nederlands vanuit: Gilles Deleuze & Felix Guattari, *A Thousand Plateaus* (Londen en New York: continuum, 2004), p. 17.

❻ Ibid., p. 8.

❼ Vertaald in het Nederlands vanuit: Donna J. Haraway, *Staying with the Trouble - Making Kin in the Chthulucene* (Durham en Londen: Duke University Press, 2016), p. 58.

❽ Anna Lowenhaupt Tsing, *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins* (Princeton en Oxford: Princeton University Press, 2015).

Mycelium as Lingua Franca
Public Programme

Film Screening *Symbiotic Earth*

28 November 2019

19:00–22:00 at A Tale of a Tub

€3 donation

**Mushroom Foraging Workshop
with The Mycological Twist**

14 December 2019

13:00–16:00 departing from A Tale of a Tub

€10 donation

**Lecture on the Mycelium and Symbiosis
by Prof. Dr. Thomas Kuypers**

17 January 2020, 19:00–21:00 at A Tale of a Tub

This event is free of charge

Reservation required [via info@a-tub.org](mailto:info@a-tub.org)

Mycelium as Lingua Franca
Publiek Programma

Filmvertoning *Symbiotic Earth*

28 november 2019

19.00–22.00 bij A Tale of a Tub

€3 donatie

**Paddenstoelen Veldtocht en Workshop
met The Mycological Twist**

14 december 2019

13:00–16:00 vertrek vanaf A Tale of a Tub

€10 donatie

**Lezing over het Mycelium en Symbiose
door Prof. Dr. Thomas Kuypers**

17 januari 2020, 19:00–21:00 bij A Tale of a Tub.

Dit evenement is gratis

Reserveren noodzakelijk via info@a-tub.org

Mycellium as Lingua Franca
16 November 2019 – 26 January 2020

Lizan Freijssen
Dominique Koch
The Mycological Twist (Anne de Boer & Eloïse Bonneviot)
Dries Segers
Jenna Sutela
Wouter Venema

Curated by: Niekolaas Johannes Lekkerkerk
Text and translation: Niekolaas Johannes Lekkerkerk
Graphic design: Sabo Day
Production: Yana van Eekert
Education: Milou Terpstra
Audiovisual support: Clement Georgescu

A Tale of a Tub
Justus van Effenstraat 44
3027 TK Rotterdam
The Netherlands
info@a-tub.org
www.a-tub.org

This exhibition is made possible with the support of
The City of Rotterdam
The Mondriaan Fund
The Swiss Arts Council Pro Helvetia
The Abteilung Kultur Basel-Stadt

Cover image: Dominique Koch, *Holobiont Society*, 2017, film still,
courtesy of the artist.

Mycellium as Lingua Franca
16 november 2019 – 26 januari 2020

Lizan Freijssen
Dominique Koch
The Mycological Twist (Anne de Boer & Eloïse Bonneviot)
Dries Segers
Jenna Sutela
Wouter Venema

Samenstelling: Niekolaas Johannes Lekkerkerk
Tekst en vertaling: Niekolaas Johannes Lekkerkerk
Grafisch ontwerp: Sabo Day
Productie: Yana van Eekert
Educatie: Milou Terpstra
Audiovisuele ondersteuning en techniek: Clement Georgescu

A Tale of a Tub
Justus van Effenstraat 44
3027 TK Rotterdam
Nederland
info@a-tub.org
www.a-tub.org

Deze tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt met steun van
De Gemeente Rotterdam
Het Mondriaanfonds
De Swiss Arts Council Pro Helvetia
De Abteilung Kultur Basel-Stadt

Omslagbeeld: Dominique Koch, *Holobiont Society*, 2017, film still.

